פרי צדיק — לי"ד אדר ראשון

בשו"ע או"ח (סו' סי' תרצז) הביא ב' דעות לענין משתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון וסיים הרמ"א וטוב לב משתה תמיד וכבר כ' בס' או"ת שנוכל לפרש בלשון השו"ע אף אם לא נתכונו לזה מכל מקום הענין האמיתי נכלל בדבריהן הנכתב ברוח הקודש. וכן כאן שסיים בפסוק זה אף דלכאורה אין לו שייכות לכאן רק לסיים בדבר טוב. יש לומר בזה דבפשוטו אינו מובן מה שנאמר וטוב לב משתה תמיד וכי מי שטוב לבו שותה תמיד ורש"י פירש על השמח בחלקו וכאלו נכתב וטוב לב כמשתה תמיד ואינו דבר והיפכו נגד מה שנאמר וטוב לב משתה תמיד וכי מי שטוב לבו שותה תמיד ורש"י פירש על השמח בחלקו וכאלו נכתב וטוב לב כמשתה תמיד ואינו דבר והיפכו נגד מה שנאמר כל ימי עני רעים רק קאי על העני דכשהוא שמח בחלקו הוא כמשתה תמיד. אבל גם זה יש להבין וכי מעליותא היא משתה תמיד וכמה פסוקים במשלי בגנות שותי יין וכמ"ש (גיטין סח.) כתיב לץ היין וגו' וכתיב וגו'. ואף אם נאמר דמשתה המכוון שהוא שמח תמיד גם זה אינו מעלה דמצינו (ברכות ל :) חזייה דהוה קא בדח טובא אמר לו בכל עצב יהיה מותר וכו'. אך יש לומר דטוב לב הוא מי שלבו טוב שהוריק היצר הרע מהלב כסיל לשמאלו ויש לו רק לב טוב לב א' לאביו שבשמים שגם הלב שמאלי נעשה טוב והוא תמיד בשמחה. וכמ"ש (פסחים נ.) ביום ההוא יהיה ה' אחד ואטו האידנא לאו אחד הוא כו' לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ופירש"י שאין שם בשורה רעה והיינו שבעולם הזה יש היפך הטוב ואז לא יהיה זה שיכירו הטובה. ובאמת גם בעולם הזה אומרים פעמיים בכל יום בק"ש ה' אחד. אבל מי שזוכה לזה מרגיש באמת בשעת ק"ש שה' אחד דכולו הטוב והמטיב והיינו שהכל לטובה וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות ס :) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד ורבי עקיבא הראה להם תיכף שכל הנעשה הוא לטובה ואמר לו לאו אמרי לכו שכל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. ולא כמו שאמר מקודם חייב אדם לברך כו' לקבולינהו בשמחה והיינו שאף שיודע שאינו טוב מכל מקום יברך בשמחה ועל דרך שאמרו (שם ז :) לאדם שיצא עליו שטר חוב כו' לאחר שפרעו שמח. אבל מדת רבי עקיבא היה שהכיר שהמעשה הוא לטובה ממש ואינו בכלל רע וכמו שיכירו לעולם הבא דכולו הטוב והמטיב. וזהו וטוב לב מי שלבו טוב שמבער הרע מלב כסיל משתה תמיד שהוא תמיד בשמחה. ומשתה היינו כדש"נ ושתו ביין מסכתי יינא דאורייתא דבעל פה כמ"ש ברע"מ (זח"ג רעא ב) והוא מכיר שכולו הטוב והמטיב כיון שמתקן על ידי הרב חכמה הרב כעס ומבער הרע מהלב כסיל לשמאלו. ורבי עקיבא זכה לזה המדה דאיתא במד' (רבה ותנ' חוקת) כל יקר ראתה עינו זה רבי עקיבא וחביריו דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחביריו שהיה שורש תורה שבעל פה (ונת' כ"פ). וכל אדם יכול לזכות להשגה זו בשעת ק"ש שמשיג היחוד דכולו הטוב והמטיב ואז הוא בשמחה בלב. ועל כן כשא"ל (ברכות ל :) בכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא דעיקר מצות תפילין להשיג היחוד דה' אחד דכולו הטוב והמטיב וכן הולכין בתפילין בשעת ק"ש תמיד וכשזוכה להשיג היחוד אז הוא בשמחה שמכיר דהכל לטובה. וזה היה שורש נס פורים שהוא זמן מחיית עמלק שהוא שורש יצרא בישא כמ"ש בזוהר הקדוש (ח"ג קס א). ואז הכירו הכל הטובה שהיה על ידי גזירת המן דלולי הגזירה לא היה אופן שיבקשו מאחשורש לעשות מחיית עמלק ולהרוג מעמו ורק על ידי גזירת המן נהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. ואז הכירו הכל הטובה ולא היה גזירה רעה מעיקרה כלל רק סיבה לטובה שיוכלו לעשות מחיית עמלק. ולא כמו גאולת מצרים שבשעת הצרה היה צרה באמת רק אחר כך נגאלו הימנה ויצאו לרווחה מה שאין כן כאן שהכירו שהיה מעיקרו לטובה וכמ"ש כי פור המן נהפך לפורנו שהגורל היה לטובתינו שנוכל לעשות מחיית עמלק מה שלא היה אפשר בלא"ה. והנה שורש המחלוקת לענין משתה ושמחה בי"ד באדר ראשון הוא דבגמ' (מגילה ו :) איתא אין בין י"ד שבאדר ראשון לי"ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין ולא הוזכר משתה ושמחה רק שהר"ן (לרי"ף שם) כ' דכיון דאיסור הספד ותענית יליף בגמ' (שם ה :) שמחה שאסורין בהספד משתה שאסור בתענית נכלל חיוב משתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון בכלל איסור הספד ותענית שבגמ'. והתוס' כ' דכיון דא' הא לענין הספד ותענית שוין מכלל דשמחה ומשתה ליכא בראשון דעל כן לא תליא הא בהא דאם לא כן לאשמעינן דמשתה ושמחה נהגו בהו וכ"ש שנאסר בהספד ע"ש ולשי' התוס' יש להבין מנ"ל למיסר הספד ותענית בראשון כיון דאיסור הספד ותענית נלמד ממה שנאמר משתה ושמחה וזה גופיה אינו נוהג באדר ראשון ובמגילה לא כ' רק לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וגו' ומתנות לאביונים ומצות אלו אינם נוהגות בי"ד שבאדר ראשון ומנ"ל למיסר הספד ותענית. גם יקשה לשון אין בין כו' על איסור הספד ותענית ששוין בו כיון שכל המצות המפורשות במגילה אינם נוהגות בי"ד שבאדר ראשון ואיך שייך לומר אין בין כו' על איסור הספד ותענית שאינו מפורש כלל במגילה. אמנם הטעם שאין נוהגות אלא בשני הוא או מטעם דנסמך גאולה לגאולה עדיף או מדכ' לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית והיינו באדר השני וכמ"ש בגמ' וכ"כ בתרגום שני ע"פ זה דאין הוה שתא עיבורא לא יקרון מגילתא באדר קדמיא וכו'. והנה בכל המגילה כ' לשון עשיה עושים את יום וגו' לקיים עליהם להיות עושים את יום וגו' לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וגו' ומתנות לאביונים וכן קימו וקבלו וגו' להיות עושים את שני הימים וגו'. ועל זה כתוב לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית שלקיים במעשה קריאת המגילה ומשלחו מנות ומתנות לאביונים תקנו רק באדר השני בשנת העיבור ועל זה שייך טעם מסמך גאולה לגאולה עדיף לענין התקנה במעשה. ומקרא מגילה ומתנות לאביונים הוא במעשה התגלות הנס שעשה לאבותנו בזמן הזה וזהו נוהג רק בשני. אבל שורש המצות בלב כיון ששניהם בשם חודש אדר נקראו וכשבא הזמן הזה באדר ראשון גם כן זמן מחיית עמלק מרגיש האדם בלב בחינת משתה ושמחה וטוב לב שיכולים לתקן הלב כסיל לשמאלו שזהו עיקר מחיית עמלק יצרא בישא כמו שאמרנו מהזוהר הקדוש. וממילא נאסר בהספד ותענית כיון שהוא זמן משתה ושמחה בלב והיינו שהוא גם כן זמן התגלות אור תורה שבעל פה ועז"נ ליהודים היתה אורה ודרשו (שם טז :) זו תורה והיינו תורה שבעל פה שנקראת אורה לשון נקיבה דמקבלא מתורה שבכתב תורה אור (כמו שנת' כ"פ). ועל ידי הרב חכמה זוכין לתקן הרב כעס והיינו לעקור ולשרש את הרע מלב כסיל לשמאלו ולהיות לו רק לב אחד לב טוב וטוב לב משתה תמיד ומרגיש השמחה בלב שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובה וכמו שיכירו לעולם הבא דכולו הטוב והמטיב. שעל זה נזכר במגילה ונוח וגו' כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והיינו הנייחא בלב על דרך ש"נ בזוהר הקדוש (ת"א מח רע"ב וש"מ) על יום השבת ביום הניח ה' לך וגו' ומן העבודה הקשה שהוא דאף כשהוא בעבודה הקשה יש לו נייחא בלב והיינו על ידי שמכיר שהכל לטובה. וכן הכירו אז שהגזירה היה לטובה כנ"ל. וכן משלוח מנות איש לרעהו שהוא

להיות הכל כאיש אחד בלב אחד. ולקיים במעשה תקנו רק בי"ד שבאדר השני אבל בלב צריך אף באדר הראשון ליחד הלבבות שיהיו כל ישראל כאיש אחד בלב אחד ועל ידי זה זוכין להתגלות אור תורה. וכמו במתן תורה דאיתא במכילתא ויחן ישראל כאיש אחד בלב אחד ועל ידי זה זכו למתן תורה וכ' והאמת והשלום אהבו שעל ידי שכל אחד מבקש דבר אמת נעשים כאיש אחד בלב אחד ונעשה שלום ואוהבים זה את זה וזה נוהג בלב אף בי"ד שבאדר ראשון שהוא גם כן זמן התגלות תורה שבעל פה כנ"ל. וזה הטעם דלא נזכר במשנה רק קריאת המגילה ומתנות לאביונים ולא נזכר במשנה משלוח מנות שנוהג רק בשני. והר"ן לא כתב טעם ע"ז וכתב דכיון דדמו למתנות לאביונים דליתניהו אלא בשני לא נהוג משלוח מנות אלא בשני. ולפי זה למה לא חשבו במשנה. ולפי האמור מתנות לאביונים שהוא רק צדקה זה הוא רק בשני אבל משלוח מנות שעיקרו להיות כאיש א' בלב אחד והמכוון נוהג אף בי"ד שבאדר ראשון להיות כל ישראל חברים בלב אחד. ועל ידי זה ליהודים היתה אורה ושמחה זו תורה שבעל פה שהוא משתה תמיד דרומז שתו ביין מסכתי. ושמחה שירגיש וישיג האור ה' אחד והכל לטובה וזהו וטוב לב שלבו טוב ואין לו רק לב אחד טוב משתה תמיד שמרגיש היחוד ה' אחד שכולו הטוב והמטיב. ובשבת שהוא מעין עולם הבא (כמ"ש ברכות נז :) מרגיש כל אדם הנייחא אף כשהוא בעבודה הקשה כמו שאמרנו והזוהר הקדוש. ות"ח דדמיין לשבתות כמ"ש בזוהר הקדוש (ח"ג קכד סע"ב) שזוכין תמיד להתגלות אור תורה שבעל פה יכולים להשיג תמיד היחוד שכולו הטוב והמטיב וכמו שהראה רבי עקיבא. וכל אחד מישראל בשעת ק"ש וכשמניח תפילין יוכל להשיג היחוד לפי שעה ה' אחד שכולו הטוב והמטיב. וביום זה שהוא זמן מחיית עמלק ויכולים לבער הרע מלב כסיל ולהיות אך לב טוב יכולים להרגיש היחוד והשמחה בלב. ובזה שוין י"ד שבאדר ראשון לי"ד שבאדר השני וזה שסיים הרמ"א ע"ז וטוב לב משתה תמיד:

בש"ע בסוף או"ח י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן ומכל מקום ירבה קצת בסעודה כו' וטוב לב משתה תמיד ובס' ברכ"י הובא בשע"ת נתעורר שהרמ"א ז"ל פתח בריש הג"ה שויתי וגו' תמיד וחתם וטוב לב משתה תמיד וכתב רמז ע"ז. הענין דאורח חיים היינו הדרך לקנות חיי עולם שכבר אמרנו שבדברי תורה לשון חיים מורה על חיי עולם ובאמת כל אחד מישראל יש לו עולם בפ"ע דכל ישראל יש לומר חלק לעולם הבא והש"ע אורח חיים הוא הדרך לזכות לחיי עולם. שכן נקרא המיתה כשינה ויקיצו אחר כך כרגיל בלשון חז"ל כד דמך. וכן נדרש (סוטה כא.) והקיצות היא תשיחך לעתיד לבא שעל ידי הדברי תורה יועיל שכיון שיסבול רק כרגע צער המיתה מפני פגם הנחש אז יזכה תיכף לחיי עולם ויהיה רק כהולך לישון ומקיץ משנתו. ופתח בש"ע יתגבר כארי כו' שהעיקר להתגבר על היצר הרע לעמוד בבוקר לעבודת בוראו והוא כעין מ"ש (ברכות טז :) ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך והיינו שבלא שום הכנה ופעולות יהיה חשק לבבנו ליראת שמים ועבודתו. רק היצר הרע יכול להתגבר אחר כך ע"ז פתח הרמ"א ז"ל שויתי ה' לנגדי תמיד שיעמוד תמיד לנגד עיניו פחד ה' שיצייר שממ"ה הקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו ועל ידי זה יזכה ליראת ה' ובושתו ממנו תמיד. ואחר כך בא סדר היום במצות ציצית ותפילין וק"ש ותפלה וקדושת המאכלות על ידי נטילת ידים וברכות. ואחר כך בא סדר זמנים ופתח בה' שבת וראש חודש שהם ב' שרשי קדשות הזמנים דקדושת שבת מועיל להכניס קדושה בו' ימי המעשה שיהיה הכל בקדושה. וכן ראש חודש נקרא ראש ולא ראשון דחודש שהוא הראש של כל החודש דבתר רישא גופא אזיל (כמ"ש עירובין מא.) שבראש חודש כלול כל הקדושות שבחודש וממנו מופיע לכל ימי החודש. ופתח אחר כך במועדים בפסח שבחודש ניסן ראשון לחדשי השנה שאז זכו ישראל לכל האור במכת בכורים ואחר כך בקריעת ים סוף רק דאחר כך נסתר האור מהם ואחר כך אתם רק דאירע הקלקול. ואחר כך כל הזמנים ראש השנה ויום כיפורים וסוכות זמן שמחתינו שאז הזמן לזכות לכל התיקון (כמו שנת' בשמיני עצרת ובראשית מא' ה) ומסיים הש"ע בחודש אדר שכבר א' מס' קדושת לוי דחשב חודש אדר נגד שבט יוסף ועל כן מתחלק בשנת העיבור לב' נגד מנשה ואפרים. מנשה על שם כי נשני וגו' שהוא זמן מחיית עמלק שהוא יצרא בישא כמ"ש בזוהר הקדוש (ח"ג קס א) ואפרים שממנו יצא יהושע שהנחיל לישראל ארץ ישראל שהיא שורש קדושת תורה שבעל פה שזהו מ"ש (נדרים כב :) על ס' יהושע שערכה של ארץ ישראל הוא והיינו דשם מרומז חלק כל א' מישראל בתורה שבעל פה ט' קבין חכמה שנטלה ארץ ישראל (כמ"ש קידושין מט :) ואחר כך יצא משיח בן יוסף מזרעו שהוא יתקן כל ישראל על ידי התגלות העומק שבתורה שבעל פה הרב חכמה שיתקן הרב כעס פגם הנחש וזה שסיים הרמ"א מעין הפתיחה וטוב לב משתה תמיד לרמז טוב לב ולא לבב והיינו שיהיה רק לב אחד לאביו שבשמים ויהיה רק לב טוב משתה תמיד דביין איתא (יומא עו :) זכה משמחו שנצרך זכות לזה שישמח לבב אנוש ובחודש אדר הזמן לזכות לאור תורה שבעל פה שהוא שתו יין מסכתי יינא דאורייתא דבעל פה (זח"ג רעא ב) ויהיה טוב לב משתה תמיד יינא דאורייתא דבעל פה. שבאדר הדר קבלוה בימי אחשורש (כמ"ש שבת פח.) והיינו לתורה שבעל פה כמ"ש במדברי תורה (נח ג עש"ב) וז"ש (פסחים סח :) דמר ברי' דרבינא כולא שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא כו' ופי' התוס' (ברכות מט רע"ב) בשם ר"י דבתענית חלום קאמר. אף דבשבת הותר והטעם דהת"ח הוא לקרוע גזר דינו ובפורים המשתה ושמחה מועיל כמו התענית מפני שאז התחיל לצמוח התרחבות תורה שבעל פה שהוא יין מסכתי יינא דאורייתא דבעל פה מי שזוכה לזה ונרמז וטוב לב על דברי תורה וכמו שדרשו (רות רבה פרשה ה) וייטב לבו שעסק בדברי תורה וכן דרשו (שבת סג :) ויטיבך לבך עד כאן לדברי תורה ועד"ש (ברכות ה.) אין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב וגו' והיינו תורה שבכתב וכן תורה שבעל פה נקרא טוב כדש"נ טוב לי תורת פיך וגו' וזה החיוב תמיד. ובגמרא (ב"ב קמה :) וטוב לב משתה תמיד זה בעל משנה ורבא אמר איפכא דזה בעל גמרא. משנה היינו הלכות פסוקות כמו הש"ע ועל כן דרש ע"ז וטוב לב שזה העיקר בהלימוד לשמור ולעשות ועל הפלפול אמרו (סנהדרין כד.) במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבל. ורבא אמר איפכא דעל ידי הפלפול מי שזוכה מוציא ציצי ופרחים לדברי תורה כמ"ש (שבת קמה :) יציץ ופרח ישראל אלו ת"ח שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה ואדרבה על ידי כן זוכין לאור הגנוז לעמלי תורה שבעל פה וכמ"ש (מדברי תורה נח ג) על פסוק העם ההולכים בחשך ראו אור גדול אור שנברא ביום ראשון כו'. ועל כן סיים הרמ"א וטוב לב משתה תמיד שיהיה נבלע בו דברי תורה שזה החיוב תמיד כש"נ והגית בו יומם ולילה והתחיל הגהותיו ביראת ה' דכ' ראשית חכמה יראת ה' וזה גם כן חיובה תמיד כש"נ שויתי ה' לנגדי תמיד: